

Andreea Nicoleta PÎRVULESCU
Ovidius University of Constanta

THE IMPORTANCE OF JUDICIAL COOPERATION IN CRIMINAL MATTERS IN THE AGE OF CONTEMPORARY GLOBALIZATION

K

Keywords

Globalization
Social relations
Security
Cooperation
Legal order
Criminality

Abstract

Crime has been an ubiquitous phenomenon in human society since ancient times. The evolution of mankind, through the development and emancipation of the human mind, has led to a diversification of the way in which crimes are committed, far exceeding the area of reaction of a single isolated state. Globalization is a positive reality nowadays, but along with it, some less desirable aspects, such as the speed and flexibility of the movement of people, goods, services and information, may emerge. That is why, in this context, the world's states must cooperate in the immense fight against national and international crime. Against an international scourge, the answer can only be an international one.

INTRODUCERE

Cum bine s-a precizat în literatura de specialitate, cooperarea judiciară internațională în materie penală nu reprezintă o noutate a epocii noastre, dar constituie cu siguranță un atribut fundamental al societății contemporane. Din păcate, infraționalitatea a existat dintotdeauna, dar și reacția împotriva sa la fel, conform principiului acțiune – reacțiune.

Statele lumii au conștientizat, parcă mai mult ca oricând, că împreună, pe baza unor reguli concise pot combate eficient fenomenul infrațional internațional. Astfel, în cadrul acestei cooperări, statele au conturat anumite principii a căror respectare este obligatorie. Desigur că aceste principii au suferit în timp o serie de schimbări ca urmare a evoluției și modernizării gândirii juridico-penale. Astfel, aceste idei diriguitoare, cum le mai numesc unii doctrinari, sunt următoarele: principiul legalității, principiul respectării suveranității, securității, ordinii publice și a altor interese ale României, principiul preeminenței dreptului internațional, principiul curtoaziei internaționale și reciprocității, principiul non bis in idem, principiul confidențialității, principiul umanismului și principiul imunității de jurisdicție.

PREZENTARE GENERALĂ A ACTIVITĂȚII DE COOPERARE JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ.

Europa și nu numai se află, în acest moment, într-un amplu proces de schimbare. De ce? Deoarece la început de mileniu s-a conștientizat că fără schimbări permanente, care să fie în acord cu toate cerințele vieții sociale, nu se poate realiza o protecție deplină și fără riscuri a comunității în care trăim. Schimbările despre care vorbim constau în găsirea unor noi metode și tehnici de cotracarare a faptelor care lezează valorile sociale importante pentru întreaga omenire. Categorie, ne referim aici la infraționalitatea contemporană, ca fenomen apt să pună în pericol sistemul de valori sociale pe care se bazează statele [M.Mitra, 2007, p. 141].

Cooperarea judiciară internațională apare ca o trăsătură, o particularitate a epocii contemporane, fiind determinată de progresul vertiginos al științei și tehnicii, dar și de schimbul intens de valori materiale și spirituale [R.M.Stănoiu, 1975, p.11]. Globalizarea contemporană, la care suntem cu toții spectatori, mai mult sau mai puțin activi, aduce cu ea o serie de aspecte pozitive, dar și negative. Însă, unul dintre beneficiile aderării țării noastre la Uniunea Europeană îl constituie aplicarea, în domeniul cooperării judiciare în materie penală, civilă și comercială a instrumentelor juridice

guvernaate de principiile recunoașterii și încrederii reciproce.

Comisia Europeană să constatat la data de 16 mai 2006 că România a atins „*un bun nivel de aliniere legislativă*” în domeniul cooperării judiciare în materie civilă, dar și penală, iar de la data de 1 ianuarie 2007 România dovedește în mod real că are capacitatea practică de a aplica instrumentele UE de cooperare, continuând în același timp procesul de armonizare legislativă [www.just.ro].

Faptele sociale care se petrec în prezent în jurul nostru ne dovedesc, încă odată în plus, că una dintre cele mai importante, utile și necesare forme de cooperare a statelor o reprezintă cooperarea împotriva criminalității. Pentru realizarea acesteia sunt necesare găsirea unor mijloace juridice de cooperare internațională pentru prevenirea și combaterea fenomenului infrațional care prin ramificațiile sale devine un fenomen internațional. O realitate incontestabilă este aceea că noțiunea de colaborare internațională interstatală este impusă de reale și imperioase necesități obiective. România a dezvoltat în timp diverse relații internaționale cu diferite state, colaborare impusă de necesitățile sociale contemporane. În desfășurarea activității de cooperare internațională, statele realizează opera lor de justiție într-un mod deschis, limpede și nu într-unul ermetic, izolat unele de altele, ajutându-se reciproc sub forma unei colaborării constând într-o asistență judiciară pe multiple planuri.

De aceea, România a încheiat în ultima perioadă și nu numai o multitudine de convenții, acorduri și tratate internaționale, acestea reprezentând modalități prin care țara noastră participă la activitatea internațională de cooperare în materie judiciară [E.Barasch, 1959, p. 257].

Se conturează tot mai mult, dorința țării noastre de a amplifica relațiile cu alte state în domeniul dreptului penal, pentru a contribui la armonizarea gândirii juridico-penale și pentru a da naștere unui drept penal cu aplicabilitate internațională [M.Mitra, 2008, p. 26].

Putem afirma, fără teama de a greși, că sfera cooperării internaționale în materie penală și nu numai, este determinată de: evoluția și dezvoltarea sectoarelor vieții sociale, de internaționalizarea fenomenului infrațional, de neputința statelor de a acționa singure în fața acestui real flagel și de dorința conturării unui spațiu mondial de prevenire a infraționalității. Fiecare stat este direct interesat de o implicare a sa cât mai activă în cadrul unei cooperări internaționale, acest interes fiind determinat de interesele fiecărui stat, raportate la nivel național și internațional.

La ora actuală, problematica cooperării internaționale este privită de anumite personaje importante ca fiind un mod de imixtiune în treburile interne ale unui stat. Suntem de acord că acest punct de vedere este eronat, deoarece cooperarea interstatală se bazează și se desfășoară pe baza unor

norme și reguli bine conturate și respectate în mod reciproc.

Regulile care guvernează activitatea de cooperare internațională sunt prevăzute în actele pe care țara noastră le încheie cu diferitele state în vederea unei cât mai bune colaborări. Aceste reguli cu caracter general au apărut și s-au dezvoltat în cadrul raporturilor dintre state, odată cu apariția și dezvoltarea relațiilor interstatale de-a lungul istoriei, reflectând condițiile și cerințele sociale corespunzătoare acelor epoci [M.Mitra, 2008, p. 27]. Întreaga activitate de cooperare internațională în materie penală este guvernată de principii constituționale, dar și de principii fundamentale de drept. Aceste reguli de bază nu fac nimic altceva decât să reflecte relațiile dintre state, care sunt într-o permanentă dinamică și diversitate, ca o consecință firească a dezvoltării întregii societăți internaționale și a raporturilor dintre acestea.

Aceste principii mai sunt denumite, sau mai apar ca adevărate standarde de conduită internaționale a statelor, constituind criteriul suprem [A.Năstase, D.Popescu, 1997, p. 88] în aprecierea legalității actelor juridice în relațiile internaționale. Respectarea acestor reguli reprezintă o dovadă de respect reciproc în raporturile interstatale.

PRINCIPIILE CARE GUVERNEAZĂ COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ.

La nivel regional, dar și multiinternațional, cooperarea judiciară se realizează în deplină conformitate cu unele instrumente comunitare care au la bază și regulile de recunoaștere și încredere reciprocă. Și în plan intern [Legea 302/28.06.2004] s-au precizat regulile după care trebuie să se desfășoare această activitate interstatală. Așadar, pentru ca această activitate de cooperare internațională în materie penală să se desfășoare în mod corect și onest s-au conturat o serie de reguli cu caracter de principiu ce trebuie respectate, sub sancțiuni juridice, dar și politice. Acestea sunt:

3.1. Principiul legalității [D.Lămășanu, 2004, p.19]. Acesta a fost invocat pentru prima dată de către binecunoscutul Cesare Beccaria, încă din anul 1764, în cuprinsul lucrării sale de referință *Dei delitti e delle pene* [C.Beccaria, 2001, p. 37]. Autorul afirma că: „numai legile pot stabili pedepsele corespunzătoare infracțiunilor, iar această autoritate nu o poate deține decât legiuitorul, care reprezintă toată societatea unită printr-un contract social.” În planul cooperării internaționale, această regulă exprimă ideea conform căreia, toată activitatea de apărare socială împotriva infracționalității este imperios să se realizeze în baza și în strictă conformitate cu legea. Acest principiu reprezintă în același timp o reală garanție a libertății persoanei împotriva unor posibile fapte de abuz din

partea autorităților judiciare, dar și o garanție că legea se va aplica numai faptelor comise după intrarea în vigoare a legii incriminatoare.

Ca și izvoare, sau bază legală, acest principiu este prevăzut în mod expres în documente precum: Declarația drepturilor omului și cetățeanului din anul 1789, în Declarația Universală a Drepturilor Omului din anul 1948, în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice din anul 1966, dar și în Convenția Europeană a Drepturilor Omului din anul 1950. Multitudinea surselor acestui principiu subliniază rolul important pe care acesta în are în toată activitatea de realizare a dreptului la nivel intern și internațional. În conformitate cu respectarea acestui principiu și în cadrul activității de cooperare internațională trebuie avut în vedere că: legea penală nouă nu retroactivează, decât dacă este mai favorabilă infractorului și că în lege trebuie să se facă o descriere cât mai exactă a faptei incriminate și legea trebuie să prevadă în mod clar sancțiunea aplicabilă, conform adagiilor latine: *nullum crimen sine lege certa, nulla poena sine lege stricta, nullum iudicium sine lege* [A.Năstase, D.Popescu, 1997, p. 90].

3.2. Principiul respectării suveranității, securității, ordinii publice și a altor interese ale României. Această regulă de drept este prevăzută în mod clar în cuprinsul Legii numărul 302/2004, republicată în art. 3. Acest principiu stabilește așa-zisele limite sau granițe ale cooperării judiciare, astfel încât această activitate internațională să nu afecteze în nici un mod suveranitatea, securitatea, ordinea publică și alte interese ale statelor, dar și ale țării noastre, definite prin Constituție. Acest principiu este consacrat în acte precum: Declarația din 1970 a Adunării Generale O.N.U. și prin Actul Final al Conferinței de la Helsinki.

Principiul respectării suveranității, securității, ordinii publice a fost formulat încă din timpul Evului Mediu, dovadă fiind preocuparea permanentă a statelor de a-și apăra suveranitatea și independența acestora în plan internațional. Suveranitatea este un atribut esențial al statului și constă în supremția puterii de stat pe plan intern și independența acesteia pe plan extern față de orice altă putere [A.Năstase, D.Popescu, 1997, p. 90]. Suveranitatea este o particularitate generală a statului, constând în supremația și independența puterii, exprimată în realizarea voinței guvernanților ca voință obligatorie pentru întreaga societate [I.Muraru, 1997, p.141]. Acest principiu se bazează pe următoarele idei de bază, de la care nu se poate deroga [Art. 5 din Legea 302/28.06.2004,]: din punct de vedere juridic statele sunt egele, fiecare stat se bucură de drepturile inerente deplinei sale suveranități, statele au obligația de a respecta personalitatea altor state, integritatea teritorială și independența politică ale statului sunt inviolabile.

3.3. Principiul preeminenței dreptului internațional. Baza legală internă a acestui principiu se află în

Legea nr. 302/2004, în cuprinsul art. 4. Astfel, conform acestei reguli de drept, prezenta lege se aplică în baza și pentru executarea normelor referitoare la cooperarea judiciară în materie penală, prevăzute în instrumentele juridice internaționale pe care țara noastră le-a ratificat și cu care se completează în situațiile nereglementate. Având în vedere acest principiu, eventuala cooperare cu un tribunal penal internațional sau cu o altă organizație internațională publică, conform dispozițiilor în materie ale unor instrumente internaționale speciale, cum ar fi Statutele tribunalelor penale internaționale, se analizează pe baza unei proceduri legale diferite, iar dispozițiile Legii nr. 302/2004 pot fi aplicate cu caracter de completare și numai dacă este necesar.

3.4. Principiul curtoaziei internaționale și a reciprocității. Istoria relațiilor internaționale interstatale a demonstrat că nu întotdeauna reciprocitatea este baza sau fundamentul cooperării internaționale, dar nu putem nega importanța sa. Așadar, lipsa sau inexistența reciprocității nu reprezintă un impediment în a da curs unei cereri de asistență judiciară internațională în materie penală, dacă aceasta se dovedește utilă și necesară, datorită naturii faptei sau nevoii de a lupta împotriva anumitor forme grave ale infracționalității, dacă poate contribui la îmbunătățirea situației inculpatului ori condamnatului sau la reintegrarea sa socială și dacă poate servi la clarificarea situației judiciare a unui cetățean român [Art. 5 din Legea 302/28.06.2004].

Conform acestui principiu, cooperarea judiciară internațională în materie penală se poate realiza și în virtutea curtoaziei internaționale, printr-o cerere transmisă pe cale diplomatică de către statul solicitant și cu asigurarea scrisă a reciprocității dată de autoritatea competentă a aceluși stat [M.Mitra, 2008, p.30].

Ca bază legală, regăsim acest principiu prevăzut în mod expres în art. 6 din Legea nr. 302/2004. Astfel, dacă statul român formulează o cerere în condițiile prezentei legi, în baza curtoaziei internaționale, asigurarea reciprocității va fi dată de către ministrul justiției, pentru fiecare caz, ori de câte ori va fi necesar, la cererea motivată a autorității judiciare române competente.

3.5. Principiul *non bis in idem* (*ne bis in idem*). Acest principiu statutează ideea conform căreia nicio persoană nu poate fi pedepsită de două ori pentru aceeași faptă și nici nu poate fi pusă să execute o pedeapsă de două ori pentru aceeași infracțiune, ținându-se seama de autoritatea de lucru judecat.

Această regulă de drept guvernează nu numai activitatea de cooperare judiciară în materie penală, dar îl regăsim cu precădere în sfera aplicării întregului drept penal. De precizat, că acesta nu este un principiu nou, apărut ca o inovație a minții omului contemporan, ci a existat încă din cele mai vechi timpuri, de aceea există și o formulare a

acestui în limba latină, dovadă fiind vechimea lui în istoria dreptului. În conformitate cu prevederile art. 10 din Legea nr. 302/2004, cooperarea judiciară internațională nu se admite dacă în România, sau în orice alt stat s-a desfășurat un proces penal pentru aceeași faptă și dacă: printr-o hotărâre definitivă s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal sau dacă pedeapsa aplicată în cauză, printr-o hotărâre definitivă de condamnare, a fost executată sau a format obiectul unei grațieri sau amnistii, în totalitatea ei ori asupra părții neexecutate.

Elementele enunțate mai sus nu își vor găsi aplicabilitatea dacă: asistența este solicitată în scopul revizuirii hotărârii definitive, pentru unul din motivele care justifică promovarea uneia din căile extraordinare de atac prevăzute de Codul de procedură penală al României și în cazul în care un tratat internațional la care România este parte conține dispoziții mai favorabile sub aspectul principiului *non bis in idem*.

Cum cum am precizat anterior, acest principiu se bucură de o reglementare expresă în cuprinsul Legii nr. 302/2004, dar având în vedere importanța sa covârșitoare, acesta mai beneficiază și de o uriașă atenție cu caracter internațional. Așadar, alte izvoare ale acestui principiu mai sunt: „Convenția de la Bruxelles cu privire la principiul *non bis in idem*”, Bruxelles 1986, „Convenția de la Schengen” din 1990, „Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului”, Strasbourg 1984, unde se precizează expres că „nu este posibilă nicio derogare de la aceste prevederi”, „Convenția Europeană de extrădare” din 1957, „Convenția Europeană privind valoarea internațională a hotărârilor represive”- Haga 1970, „Convenția Europeană privind transferul de proceduri în materie penală”, Strasbourg 1972.

3.6. Principiul confidențialității. Confidențialitatea este o particularitate a realizării în condiții obține a actului de justiție. În cadrul relațiilor internaționale, conform acestui principiu, statul român are obligația de a asigura [Art. 12 din Legea 302/28.06.2004,], pe cât posibil, la cererea statului solicitant confidențialitatea cererilor care îi sunt adresate în domeniile reglementate de Legea nr. 302 din 2004 și a tuturor actelor anexate acestora. Dacă, datorită unor împrejurări obiective, regula păstrării confidențialității nu ar putea fi asigurată total sau parțial, statul român trebuie să înștiințeze statul străin, care va decide ce cale va adopta.

3.7. Principiul umanismului. Printre izvoarele care reglementează acest principiu putem enumera: Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 7, Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 5, Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane, ori degradante, art. 10, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 3, Convenția privind transferarea persoanelor condamnate, etc [D.Lămășanu, 2004, p.23]. Se observă că importanța

și rolul pe care această regulă de drept o are este impresionantă, dacă ne raportăm la numărul de documente internaționale care îl consacră.

Astfel, acest principiu subliniază faptul că întreaga activitate de cooperare internațională în materie penală trebuie să pornească în primul rând de la interesele fundamentale ale omului, deoarece acesta împreună cu drepturile și libertățile sale ocupă locul central în cadrul activității de cooperare la nivel național și internațional. Acest principiu beneficiază și de o consacrare internă, în cuprinsul Constituției țării, care reprimă orice act de denigrare, umilire, înjosire sau chiar suprimare a vieții unei ființe umane.

Astfel, în baza acestui principiu, România poate refuza acordarea unei cereri de cooperare internațională în materie penală dacă sunt indicii că viața, integritatea corporală și sănătatea persoanei solicitate sunt puse în pericol [M.I. Mitra, 2007, p. 164].

3.8. Principiul imunității de jurisdicție. Din punctul de vedere al izvoarelor acestei reguli de drept, putem afirma că acesta nu beneficiază de o reglementare expresă în Legea nr. 302/2004, dar existența acestuia rezultă din prevederile următoarelor documente internaționale: Convenția cu privire la relațiile diplomatice, încheiată la Viena în anul 1961, Convenția privind relațiile consulare, adoptată la Viena în anul 1963, Convenția de la Viena din anul 1961 privind relațiile diplomatice și Convenția de la Viena din anul 1963 privind relațiile consulare. Potrivit acestui principiu, nu pot fi urmărite și judecate pe teritoriul statului în care sunt acreditate sau pe al cărui teritoriu se află ca reprezentanți oficiali ai statelor lor anumite categorii de persoane care se bucură de această imunitate. Intră în această categorie: ambasadorii, membrii consulatelor, miniștrii plenipotențiar, atașaii de ambasadă sau delegație, secretariile ambasadă sau delegație, precum și membrii familiilor acestora. Se impune să precizăm că instituția imunității diplomatice nu este una nouă, ci este o existență veche a relațiilor juridice intrastatale, funcționând în raport de reciprocitate, prin convenții bilaterale și în conformitate cu principiile stabilite prin normele cutumiare.

CONCLUZII

Epoca contemporană, caracterizată printr-un amplu proces de globalizare, ne face să asistăm, ne transformă în veritabili martori oculari ai mai multor fenomene omniprezente. Globalizarea face să crească, din nefericire și aria faptelor antisociale a căror represiune depășește cu mult sfera de reacție a unui singur stat luat izolat. Din aceste considerente, se impune cu obiectivitate ca în dificila luptă împotriva criminalității, statele să-și acorde sprijin reciproc. Bineînțeles, că această reciprocitate obligă

ca statele să aibă puncte de vedere asemănătoare sau chiar identice privind reacția lor în fața infraționalității. Nu poate exista un ajutor internațional în condițiile în care statele societății internaționale au opinii diferite raportat la reacția lor în fața unei fapte criminale. Din aceste motive, se impune stabilirea unor norme prin care statele să reacționeze în fața criminalității, norme care să aibă la bază o serie de principii clare și concise edictate.

Existența, dezvoltarea și menținerea cooperării interstatale se realizează prin existența unui puternic sentiment de încredere reciprocă, pe care statele și-l acordă în procesul de relaționare. Tocmai de aceea, statele încheie o serie de tratate și convenții pe termen determinat sau nedeterminat, cu obiectiv constând în ajutor mutual. Cooperarea judiciară internațională în materie penală reprezintă, de departe, cel mai important și eficient mijloc, în condițiile în care criminalitatea transnațională a dobândit o amploare din ce în ce mai mare.

Concluzionând și luând în considerare cele menționate mai sus, observăm cum activitatea de cooperare internațională în materie penală se desfășoară într-un mod organizat și bine conturat, guvernată de reguli clare și bine elaborate. Cooperarea internațională în materie penală rămâne în continuare deschisă la noi reguli care să evidențieze tendința statelor de a-și unii forțele în lupta internațională împotriva infraționalității, care ne afectează calitatea vieții, nouă tuturor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- [1] Barasch, Eugen, *Considerații asupra unui drept internațional privat al coexistenței pașnice*, Ed. Academiei, București, 1959
- [2] Beccaria, Cesare, *Despre infracțiuni și pedepse*, Ed. Rosetti, București, 2001
- [3] Lămășanu, Daniela, *Drept penal internațional*, Ed. Mirton, Timișoara, 2004
- [4] Mitra, Mariana, *Influențe europene privind activitatea de cooperare judiciară internațională în materie penală*, în *Revista Tendințe europene în dreptul penal*, Ed. CernaPrint, București, 2007
- [5] Mitra, Mariana, *Extradarea în legislația penală română*, Ed. Ovidius University Press, Constanța, 2008
- [6] Muraru, Ioan, *Drept constituțional și instituții politice*, Ed. Actami, București, 1997
- [7] Năstase, Adrian, Popescu, Dumitru, *Drept internațional public*, Casa de Editură și Presă „ȘANSA” S.R.L., București, 1997
- [8] Stănoiu, Rodica Mihaela, *Asistența juridică internațională în materie penală*, Ed. Academiei R.S. România, București, 1975, p. 11;
- [9] *Legea 302/28.06.2004*, privind cooperarea judiciară internațională în materie penală,

publicată în M.Of. nr. 594/1.07.2004, care a abrogat Legea nr. 704/2001 privind asistența judiciară internațională în materie penală, publicată în M.Of. nr. 807/11.12.2001

[10] www.just.ro.